

u s u l g e r e ğ i

Bu metin 2003 yılında, Aras tarafından, iki oyunu tek ciltte bir araya getiren *Yüreğim Dağlardadır / Yaşamak Vakti* adlı kitapta yayımlanmıştır.

Bugün bu iki oyunu, gözden geçirilmiş çevirileriyle ayrı başlıklar halinde sunuyoruz. O tarihte *Yaşamak Vakti* adıyla yayımlanan oyunun adı, özgün başlığı olan *The Time of Your Life*'ı daha iyi yansıttığı düşüncesiyle *En Güzel Günlerin* olarak değiştirildi.

Bu eserin çevirisi, 1940 yılında, ABD'de,
Harcourt, Brace and Company tarafından yayımlanan
Three Plays: My Heart's in the Highlands, The Time of Your Life,
Love's Old Sweet Song'dan yapıldı.

En Güzel Günlerin, 2005-2006 ve 2006-2007 sezonlarında
Ankara Devlet Tiyatrosu tarafından *Yaşamak Vakti* adıyla sahnelendi.

Türkçe yazımda Ömer Asım Aksoy'un *Ana Yazım Kılavuzu*
(Epsilon Yay.) temel alındı, Necmiye Alpay'ın
Türkçe Sorunları Kılavuzu'ndan (Metis Yay.)
yardımcı kaynak olarak yararlanıldı.

y a y ı n c ı n ı n n o t u

EN GÜZEL GÜNLERİN

Aras Yayıncılık
İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 231/Z
34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02
Fax: (0212) 252 65 19
info@arasyayincilik.com
www.arasyayincilik.com
Sertifika No: 10728

ARAS - UÇU 234

Yaşamak Vakti
William Saroyan
The Time of Your Life

© 1940 William Saroyan

© 2019 Aras Yayıncılık

*Bu kitabın yayım hakları
AnatoliaLit Ajans aracılığıyla alınmıştır*

Yayıma Hazırlayan

Lora Sarı

Kapak Fotoğrafı

Boğos Boğosyan

Kapak Tasarımı

Aret Gıcır

Kapak Uygulama

Melisa Arsenyan

ISBN 9786052100448

Baskı ve Cilt

Sena Ofset, 2. Matbaacılar Sitesi 4NB7-9-11 Topkapı-İstanbul

Tel: (0212) 613 38 46 / Sertifika No: 12064

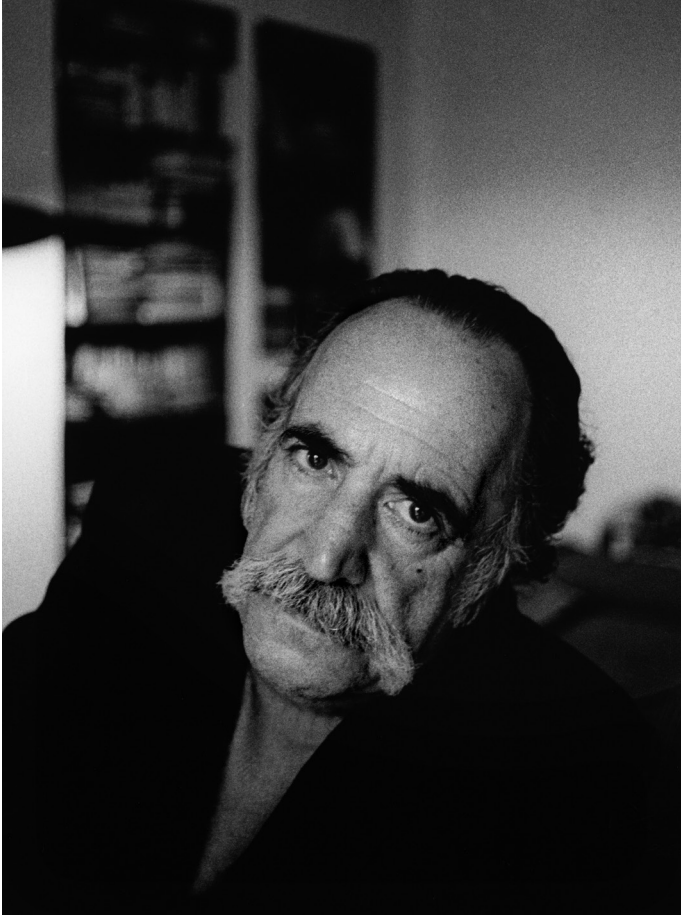
Haziran 2019, İstanbul

EN GÜZEL GÜNLERİN

WILLIAM SAROYAN

İNGİLİZCEDEN ÇEVİREN
ECE EROĞLU

Fotoğraf: Ara GÜLER

WILLIAM SAROYAN
1908-1981

William Saroyan

William Saroyan, Bitlis'ten Amerika'ya göç etmiş Ermeni bir ailenin, orada doğan ilk ferdi olarak 31 Ağustos 1908'de California eyaletinin Fresno kasabasında dünyaya geldi. Bir Presbiteryen rahibi olan babası, Saroyan üç yaşındayken ölünce, annesi, onu ve üç kardeşini yetimhaneye vermek zorunda kaldı. Yetimhanede geçirilen beş yıldan sonra çocuklar annelerine kavuşarak Fresno'da yeniden bir araya geldiler.

Eğitim sistemiyle yıldızı bir türlü barışmayan Saroyan on beş yaşında okulu terk etti. Aralarında cenaze işlerinin de bulunduğu, insana pek de ilham vermeyen birçok işte çalıştı. Asıl hedefi yazar olmaktı, bunun için bir yandan da öyküler yazmayı sürdürüyordu. Öyküleri birçok editör tarafından geri çevriliyordu. Yazmaktan neredeyse vazgeçmek üzereyken, açlıktan ölmek üzere olan genç bir yazarı anlatan "The Daring Young Man on the Flying Trapeze" adlı öyküsü *Story* dergisi tarafından 1933 yılında kabul edildi. Bu, Saroyan için bir dönüm noktasıydı. Derginin editörlerinden hiçbir davet almadığı halde, onlara, 1934 yılının Ocak ayı boyunca her gün yeni bir öykü göndereceğini yazdı. Gönderdi de. Kısa sürede öyküleri *The American Mercury*, *Harper's*, *The Yale Review*, *Scribner's*, *The Atlantic Monthly* gibi dergilerde yayımlanmaya başladı. 1934 yılının Ekim ayında Random House yayınevi Saroyan'ın *The Daring Young Man on the Flying Trapeze, and Other Stories* isimli kitabını yayımlamaya hazırdı artık. Kitap o yılın

en çok satan öykü kitabı oldu. Saroyan edebiyat dünyasına bomba gibi düşmüştü. Bundan sonra hep yazdı, yazmaktan ve gezmekten başka şey yapmadı. Bir süre Paris’te yaşadı. Elli seneyi aşan kariyeri içki ve kumar alışkanlığı yüzünden inişli çıkışlı da olsa Saroyan hep başarılı ve üretkendi. Yazar 1939’da *The Time of Your Life* (2003’te Aras tarafından *Yaşamak Vakti* adıyla yayımlanan oyun 2019’daki gözden geçirilmiş yeni baskısında *En Güzel Günlerin* adını almıştır) oyunuyla Pulitzer Ödülü’nü kazandı ancak sanatın zenginlerin hâkimiyetinde olmasından rahatsız olduğunu belirterek bu ödülü reddetti.

Saroyan ömrü boyunca altmışı aşkın kitap –öykü, oyun ve roman– yazdı. Düzyazıda kendine özgü bir tarz yarattı. Akıcı, konuşur gibi, coşku dolu bu edebi tarz kendi adıyla “*Saroyanesque*” olarak anılır oldu.

Kendisinin de söylediği gibi, öykülerinde tek bir şeyi anlattı Saroyan: insanı. Yazarken içten ve yalındı. Onun eserlerinde, süslü tabirler, söz oyunları aramak boşunadır; aslanan, öykünün bütünü ve konudur.

William Saroyan, klasik tabirle hızlı bir hayat yaşadı. Dünyayı ve 1964’te geldiği Türkiye’de ata yurdu Bitlis’i gezdi, evlendi, boşandı, sonra aynı kadınla tekrar evlendi, sonra yine boşandı. 1981 yılında, doğduğu yerde, Fresno’da öldüğünde, adı Amerikan edebiyatının en iyi kısa öykü, roman ve oyun yazarları arasına çoktan yazılmıştı.

Köklerine ve atalarının kültürüne bağlılığıyla, 1935’te, Avrupa gezisinin bir durağı olarak Sovyet Ermenistanı’nı ziyaret etti. 1978’deki üçüncü ve son ziyaretinde, yetmişinci yaş gününü de dostlarıyla birlikte orada kutladı. Vasiyeti üzerine, naaşının bir bölümü Erivan’daki ünlüler panteonuna gömüldü.

William Saroyan'ın Oyunları Üzerine

William Saroyan tiyatro üzerine görüşlerini (daha açıkça söylemek gerekirse, zamanın tiyatro anlayışına karşı oldukça sert bir meydan okuyan görüşleri) *Yüreğim Dağlardadır* ve *En Güzel Günlerin* oyunlarına yazdığı önsözde açıkça ortaya koyduğu için burada bunları tamamlayıcı bazı bilgiler vermekle yetineceğim.

Yüreğim Dağlardadır ve *En Güzel Günlerin*, Saroyan'ın yazdığı en önemli iki oyun olarak kabul edilir. İkinci Dünya Savaşı patlak vermek üzereyken yazılan bu oyunlar, sırayla 1914 ve 1939 yıllarının sonbaharında geçmektedir (bu dönemlerin gelişigüzel seçilmediğini belirtmeye sanırım gerek yok).

İki oyunda da ana rol, yazarı çağrıştıran karakterlere verilmiştir: Toz-dumana boğulmuş (hatta tozutmuş diyelim şuna) bir dünyaya karşı sözcüklere yaslanarak direnen genç bir adam. *Dağlardadır*'da Ben Alexander, *En Güzel Günlerin*'de Joe, uygar tabakanın onayladığı anlamda meslek sahibi olmayan, ama kendileri için büyük önem taşıdığı anlaşılan uğraşlara sarılmış kişilerdir. Bu seçimlerinden ötürü herhangi bir utanç ya da eziklik duymazlar. (Ben, kimsenin yayımlamadığı şiirler yazmaktadır, Joe ise egemen sınıflarca “marjinal” olarak adlandırılacak bir avuç insanı yönlendirmeyi kendine iş edinmiş görünür.) *Yüreğim Dağlardadır*'ı okurken Saroyan'ın ilk kitabında rastladığımız, tamtakır bir odada aç biilaç öykü yazar “Genç Trapezci” yi anımsamamak olanaksız. Buna karşılık ikinci oyunda

Joe'nun maddi bir sorunu yoktur, fakat yine de parayı önemsemeyiz; ileride hemen hemen eline ne geçtiyse içkiye, kumara (ve "bir de palto"ya) yatırmış olmakla övünecek Saroyan'ın habercisi gibidir. Bu tiplerden hareketle, yazarın *En Güzel Günlerin*'e 1940 yılında verilen Pulitzer Ödülü'nü (varsılların sanatı beslemesine ilke olarak karşı olduğunu belirterek) reddetmesi pek şaşırtıcı değil.

Yüreğim Dağlardadır ilk kez Saroyan'ın 1938'de basılan *Three Times Three* adlı yapıtında yer alan bir öykü olarak karşımıza çıkar. Öyküden oyuna geçişte eklenen ayrıntılardan biri, ailenin Ermeni olmasıdır. Böylece oyunun yalın olay örgüsüne hâkim olan barınaksızlık temasına yeni bir boyut kazandırılmış olur. Bu elbette akla o anda geliverip iliştilmiş önemsiz bir "etnik renk" değil: Saroyan, *Obituaries* adlı kitabında oyunun (ve öykünün) İskoçyalı karakteri Jasper Mac Gregor'u (yani "yüreği dağlarda olan adam"ı) da Ermeni kimliğinin bir uzantısı olarak gördüğünü, bu ismi arzu edersek "Kaspar der Krikor" olarak okuyabileceğimizi yazıyor. Bu bilgiyi Saroyan'ın yapıtlarını derinlemesine inceleyen birçok makalesi bulunan akademisyen David Stephen Calonne'un aktarmasına borçluyum; Calonne'un *En Güzel Günlerin* üzerine yazdıklarıysa okur için önemli bir özet oluşturuyor:

Saroyan, en büyük oyunu olan *En Güzel Günlerin*'i, kendi tasavvurundaki hayatın acı dolu komedisini tiyatroya aktarma girişimi olarak gördü. 1939'da yazılan ve modern hayatın kafa karışıklıklarıyla paradokslarını resmeden oyun absürd tiyatronun habercisi oldu. (*Godot'yu Beklerken* 1952'de, Ionesco'nun *Kel Şarkacı*'sı 1948'de ortaya çıktı.) (...) Felsefi olarak oyunun merkezinde, zaman ile insanın kendi hakiki benliğine ulaşmak için verdiği çaba

arasındaki ilişki yer alıyor. (...) Saroyan'ın detaylarda saklı bazı imalar ve Joe'nun açık bir biçimde zaman sorunu üzerine söyledikleri aracılığıyla, dünya tarafından dayatılan "gerçekliğin" aşılması gerektiğini göstermeye çalıştığı bellidir – oyunun kişileri ancak kendilerini zamanın boyunduruğundan kurtararak hakiki benliklerini yakalayabilirler. Zaman kısıtlayıcı, durağan, steril bir ölüm yolculuğu değil, hayat dolu, sonsuz, akıcı bir yaşam boyutu olarak algılanmalı ve yaşanmalıdır. (...) Oyun hakkında kaleme alınan ilk eleştiri yazılarında bahsi geçen "yapısal ve kurgusal dağınıklıklar" aslında oluş halinin, başkalaşım halindeki bir benliğin dünyasının anlatılamazlığını yakalama çabasından başka bir şey değildir.*

Bu türden irdelemelerle pek sık özdeşleşmeyen Hollywood'un *En Güzel Günlerin*'i 1948 yılında sinemaya uyarladığını, filmde başrolü James Cagney'in oynadığını meraklıları için belirtelim.

Aziz Gökdemir

* Calonne, David Stephen, *William Saroyan: My Real Work Is Being*, (Chapel Hill, North Carolina: University of North Carolina Press, 1983) s. 83-87.

İnsan nasıl ve neden oyun yazarı olur?

İlk izlediğim gösterinin adı *Punch ve Judy*'ydi. Haftalarca *Punch ve Judy* hakkında konuşulanları dinlemiştim. Bütün çocuklar hiç durmadan *Punch ve Judy*'den bahsediyordu ve nihayet Noel'den önceki gün hepimizi gösterinin sahnelendiği yere götürdüler. Işıklar söndü, ben gözlerimi ışığın kuvvetli olduğu yere çevirdim ve ansızın perde aralandı, işte oradaydılar: *Punch ve Judy*. Ahşaptan yapılmış. Çılgın. Ama öylesine de gerçek. Çok komik ve trajik, ve hüzünlü de.

Haliyle, harika bir şey olduğunu düşünmüştüm.

İzlediğim ikinci gösteriyse, üstü kapalı at arabalı insanların yerlilerle savaştığı bir filmi.

O da güzeldi.

Charlie adında bir arkadaş bazen yanımıza gelir, bize hikâyeler anlatırdı. O, hepimizin gözünde çok ünlü biriydi. Tam olarak tek kişilik bir gösteri yaptığı söylenemezdi ama iyi bir ses aralığı vardı ve şovuna bir başladı mı, artık oyun, sahne, tiyatro salonu, ne varsa her şey gözümün önünde canlanırdı. Kelimelerle tarif etmesi mümkün değil. Hatta oyuncularını bile görürdüm.

Aslına bakarsanız, bütün bunlardan çok daha önce, birkaçımız çoktan oyuncu olarak kabul görmüştük. Bendeniz, palyaçoluk veya onun gibi bir şey sayesinde edindiğim şöhretimin tadını çıkarıyordum ama aslında kendimi bu alanda ispatlamak gibi bir amacım hiç olmamıştı. Bir taraftan da bunun başıma gelmesi kaçınılmazdı. Uzun

adımlar atarak yürümem, kollarımın şaşkıncu uzunluğu ve önüme çıkan bütün sorunları çabucak ele almam (ve çözmem) herkesin hoşuna giderdi. Sanki yaptığım herhangi bir şeyin onları güldürmeme ihtimali yok gibiydi. Söylediğim herhangi bir şeyin de. İşin doğrusu, lanetlenmişim. Pazar Okulu'nda, ansızın –belki de bir duanın tam ortasında– bir kahkaha kopmasına sebep olacağımı bildikleri için beni en arka sıraya koyarlardı.

Bu, doğuştan melankolik, ciddi ve çevresinde ne olup bittiğini öğrenmeye can atan yedi yaşındaki bir çocuk için epey kafa karıştırıcı bir durumdu.

Yani, demeye çalıştığım, resmin bütününe baktığımızda, tiyatroyla, oynayacak roller icat etme sanatıyla, onları oynama sanatıyla ve bunun gibi şeylerle her zaman bir bağım olmuştu. Başlangıçta bunların ne anlama geldiğine dair bir fikrimin olmadığı doğru, ama çok net hatırladığım bir şey var ki, o da sekiz yaşındayken anlamaya başladığımdır. Anladığım, sanata dair özel bir şey olduğu ve benim o şeyi kontrol edebilme ayrıcalığına sahip olduğumdu. Evet, buna sahiptim.

Sekiz yaşındayken hayatımın sınırları fazlasıyla genişledi. Trenle bir yerden başka bir yere iki yüz millik bir yolculuğa çıktım. Bir hayatı bırakıp yerine başka bir hayata başladım. Birkaç yıl okula gittikten sonra, artık dünya nüfusunun aktif bir üyesi ve de bir işçiydim. Gazete satıcılığı başlarda çok da anlamadığım veya çok da sevmediğim türden bir rol olmuştu. Ama iki gün içinde her şeyi kontrol altına almayı başardım, özellikle de sesimi. San Joaquin Vadisi'nin manşet çığırkanları arasındaki en saf seslerden biriydi benimki. Sol koltuğumun altında yirmi tane ikinci

gazetesi taşıma sanatını da öğrendim. Ayrıca lakaytlığı, rahatlığı, dengede durmayı, hazırcevap olmayı, giriş ve çıkış yapma sanatını –özellikle de barlara ve kumarhanelere– çabucak öğreniyordum. İlk yedi günün sonunda bir bara girip kalabalığa karışmak için tam anlamıyla soğuk ve ilgisiz olmak gerektiğini öğrendim. Bu fikre dikkatle izlediğim sokak kedileri sayesinde varmışım. Bir de, birileri sohbet etmek veya gazete almak istemedikçe, hiçbir şey söylememenin, veya satmaya çalışmamanın kesinlikle çok daha akıllıca olduğunu öğrendim.

Dokuzuma geldiğimde, üçüncü sınıftayken, hicivde, parodide, cehaleti veya kendini beğenmişliği alttan alta hor görmeye, erdem ve cazibe sahibi olmada –ki ekranlarım arasında her ikisinin de daimi destekçisi ve koruyucusuydum– veya erdem ve cazibe yokluğunu incelikle anlama sanatında bayağı yol kat etmişim.

Bunların hepsi tiyatroydu ve her zaman dediğim gibi, resmin bütününe baktığımızda, hayat da külliye öyleydi. Baştan sona dramdı. Her şey, eğlencenin nadir ve zorlu olduğu bir bölgede kendimi eğlendirmem için ve hayata bu gözle bakabilen insanların eğlenceleri içindi. Bu gruba, bugün de hâlâ dünyanın en sıkıcı, en cahil ve hayal gücü en kıt insanları olduklarını düşündüğüm birkaç öğretmen de dahil.

Kendi oyunculuğuma ek olarak bir de sinema vardı. Takvimler 1918 yılını gösterirken ben on yaşındaydım, filmlerse sessiz ancak sayıları çok fazlaydı. Sinema salonlarına para vermeden, daha doğrusu gizlice, girebildiğim için bütün filmleri izleyebiliyordum. Doğup büyüdüğüm yer olan California, Fresno'daki bütün sinema salonları-

na, her sirk gösterisine, her ilçe panayırına, sadece yazları şehre gelen çadır tiyatrosu ekibinin her oyununa gizlice girebilmiş olmaktan gurur duyuyorum. Herhangi bir şey için giriş ücreti ödemem asla söz konusu değildi. Aklımın ucundan geçmezdi böyle bir şey ve buna rağmen şehre gelen hiçbir gösteriyi kaçırmak istemiyordum.

Etkilendiklerini saklayacak türden bir insan değilim ben. İzlediğim bütün filmlerden, iyilerinden de kötülerinden de, çok etkilendim. Hipodrom Sahnesi'ndeki vodvil tiyatrosu benim için bitip tükenmez bir zevk kaynağıydı. Yazları yine aynı yerde sahnelenen müzikal komediler de hakeza. Sirkler muhteşemdi. İlçe panayırlarındaki araba yarışları tam anlamıyla bir dramdı: olay örgüsü, karakterler, atmosfer, üslup, belirsizlik, doruk noktası, derin anlam.

Her şeyde bir dram görüyordum, çünkü her şeyde bir dram vardı – çünkü içimde de bir dram vardı. Her zaman, bugün dahi, hakir gördüğüm okul da tam anlamıyla bir dramdı: Öğretmenlerde büyük panik yaratan varlığım sayesinde kuduruk ve şahane bir yere dönüşen okulun kendine has garip, zavallı ve acınası bir dramı vardı. Çiğnemediğim kural yoktu. Bu davranış biçimimi hiç kaybetmedim, çünkü bence kurallar sadece onlara ihtiyacı olanlar, onlara sahip olması gerekenler, veya onlar tarafından gözleri korkutulmaya istekli olanlar için var.

12 yaşlarındayken şehre çok iyi bir vodvil tiyatrosu geldi. Orpheum Circuit vodvili. Trixie Friganza'yı, Sophie Tucker'ı ve şu anda isimlerini hatırlayamadığım oyuncuların canlandığı o şahane rollerin hepsi hâlâ aklımda.

Afişine *Otello* olarak yazılan, Ermenice *Othello*'yu izledim. Mükemmel bir deneyimdi – amcamla birlikte git-

memize, ve amcamın bilet paralarını ödemesine, ve üst balkonun en arka sıralarında oturmamıza rağmen iyi bir deneyimdi. Kelimelerin yüzde onundan azını anlamış olsam da, Othello'nun tıslayarak söylediği, harika, hayret verici veya inanılmaz anlamına gelen şu kelime aklıma net olarak kazındı: *sarsapeli*.

On dördümde *Lady Windemere'in Yelpazesi*'ni okudum, ve okuduğum gün, bu oyunun sofistike ve görkemli tarzını taklit ederek çok güzel bir oyun yazdım. Ne var ki, bu bana uygun bir tarz değildi. Bu kadarını görebilecek kadar sağduyum vardı. Fakat bu çok kolay bir işti. Bunun için gerekli olan kıvrak zekâya sahiptim ama bu tarz benim çevreme ters düşüyordu. Benim dünyam, karmaşık ve zengin insanların, şaşaalı evlerin, seviyeli bir rahatlığın, yalandan bir sağlığın, sofistike ve ihtiyatlı kahkahaların dünyası değil, basit ve fakir insanların, yıkık dökük evlerin, kayıtsızlığın, gerçek sağlığın, yoksulluğun ve insanı rahatsız edecek ölçüde yüksek kahkahaların dünyasıydı. Oscar Wilde'ın tarzında oyun yazmak bana yaramazdı.

Amcam (1916 yılı mezunlarından) Fresno Lisesi'nin sahneye koyduğu İbsen'in *Hayaletler* oyununda yer aldığından, bu olağanüstü sıkıcılıktaki büyük oyun yazarının eserlerini bilirdim. *Bir Bebek Evi*'ni hatırlıyorum, *Denizden Gelen Kadın*'ı da. Bu oyunları okuyup çok iyi anlayamamış olduğumdan olsa gerek, onlara hak ettiklerinden daha yüksek, daha büyük bir değer biçmiştim. Ama bu tarzı taklit etmeye teşebbüs bile etmedim. Bunlar çok tedbirli, kurnaz ve hesaplı oyunlardı. Vodvil daha çok hoşuma gidiyor ve gözüme çok daha gerçek görünüyordu. Vodvil neşeliydi ve zorlama değildi, ve sonuç olarak İbsen'in başaramadığı